Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 38.053.014
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили, доктору наук з
державного управління, професору
Антоновій Людмилі Володимирівні

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата наук з державного управління,
доцента кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»,
Халецького Андрія Вікторовича
на дисертаційну роботу здобувача наукового ступеня доктора філософії
Євтушенко Наталії Олександрівни
на тему **«Механізми реалізації доктрини політичної коректності в публічному управлінні»**,
подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 38.053.014 у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 – публічне управління та адміністрування

Актуальність теми дисертації, її зв'язок з науковими програмами, темами.

В умовах демократичних перетворень, розвитку громадянського суспільства в Україні, зростає увага до політичної культури, політико-правових, моральних, етичних та інших цінностей, що лежать в основі усвідомлення людиною своїх прав та обов'язків перед суспільством та державою.

Особливої актуальності набуває сьогодні тема політкоректності як культурно-мовний, поведінковий феномен, що поширився в європейському публічному управлінні як ідеологія недопущення образ дискримінованих меншин, як інструмент, що формує поведінку людей, їх ставлення до існуючих соціально-політичних, економічних, культурних проблем.

Феномен політкоректності з часу появи вивчається як зарубіжними, так і вітчизняними лінгвістами, соціологами, політологами, але наукових робіт, які були б присвячені механізмам її реалізації в українському публічному управлінні, небагато.

В цьому контексті надзвичайно важливим є науковий аналіз політичної коректності в публічному управлінні, що реалізується через механізм мовно-поведінкового владного впливу на масову свідомість, формування суспільної думки та ідей у найбільш вигідній для представників публічної влади формі.

Зазначене свідчить, що тема дисертаційного дослідження є актуальною та практично значущою. Зазначене визначає головні аспекти актуальності теми дисертаційного дослідження Євтушенко Наталії Олександрівни, в якому

зроблено спробу обґрунтування механізмів реалізації доктрини політкоректності в публічному управлінні в умовах його демократизації, щоб виробити основи методології, орієнтованої на подолання негативних тенденцій в процесах комунікації (спілкуванні) органів влади з населенням.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз змісту дисертації та анотації, рекомендацій та висновків свідчить, що наукова новизна дослідження має належний рівень обґрунтованості. Це підтверджено значною кількістю проаналізованих дисертанткою наукових праць, нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері публічного управління в Україні, науковими здобутками та прикладними напрацюваннями вчених і практиків.

Метою дослідження є комплексний аналіз процесів реалізації доктрини політкоректності та наукового обґрунтування механізмів її реалізації в публічному управлінні.

Обґрунтованість висунутих наукових положень підкріплюється логічним викладенням матеріалу, глибоким аналізом та узагальненням теоретичного та практичного досвіду, залученими матеріалами та науковими джерелами з фахових питань, впровадженням здобутих результатів в практичну діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій. Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними.

Достовірність результатів і новизна дослідження, повнота їх викладу в опублікованих працях. Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, забезпечена використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень. Уважне ознайомлення зі змістом дисертації, анотації до неї та наукових публікацій дисертанта дає підставу визначити основні наукові положення та висновки, що характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок автора, ступінь їх обґрунтованості та достовірності. В дисертаційному дослідженні дисертанткою представлено систему механізмів (інституційного, організаційно-управлінського, мовно-поведінкового, непрямої номінації запровадження політкоректної мови, конструювання політкоректної соціальної реальності, соціальної згуртованості) реалізації доктрини політичної коректності в публічному управлінні.

Згоджуємося з аргументами дисертантки, що за таких умов механізми реалізації доктрини політичної коректності в публічному управлінні характеризують сукупність інституційних, правових, організаційних, комунікативних та освітніх інструментів, за допомогою яких забезпечується недискримінаційна, етична та професійна взаємодія органів влади з громадянами в умовах соціального різноманіття.

Наукова новизна одержаних результатів визначається особистим внеском автора у вирішення актуального наукового завдання у галузі державного управління, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень та розробці практичних рекомендацій щодо механізму реалізації доктрини політичної коректності в публічному управлінні.

Найсуттєвіші результати дослідження, що містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

– обґрунтовано мовно-поведінковий механізм реалізації доктрини політкоректності в публічному управлінні як систему мовно-поведінкових стандартів, що відображає ступінь коректності членів суспільства під час міжкультурного спілкування/комунікації, охоплює ключові соціальні сфери життєдіяльності (політику, економіку, соціальну сферу, дипломатію, військову справу, сфери державної та військової таємниці, окремі професійні практики тощо) та передбачає розроблення й реалізацію системної комунікативної стратегії публічної влади, спрямованої на запобігання дискримінації й комунікативним конфліктам, забезпечення етичності й інклюзивності публічного дискурсу та формування довіри до управлінських рішень через використання політкоректної лексики, норм мовленнєвого етикету і процедур двостороннього діалогу «влада – громадськість»;

удосконалено:

– механізм конструювання політкоректної соціальної реальності в публічному управлінні на засадах соціального конструктивізму як динамічного процесу відтворення політкоректних смислів, що реалізується через послідовність процедур габітуалізації, типізації, інституціоналізації та легітимації; запропоновано використовувати поняття «політкоректна соціалізація» для позначення засвоєння й відтворення громадянами політкоректних морально-етичних та мовно-поведінкових норм як інструмента стабілізації взаємовідносин, зниження конфліктогенності та підтримки демократичної культури публічної комунікації;

– комплексний підхід до посилення політичної коректності як механізму соціальної згуртованості українського суспільства в умовах європеїзації публічного управління, який передбачає унормування ціннісно-нормативних засад, комунікативних протоколів мовленнєво-поведінкових норм, а також оцінювання впливу політкоректності на соціальну згуртованість через поєднання показників довіри до публічних інституцій та рівня політкоректних комунікативних умінь;

– комунікативно-управлінський підхід до підвищення ефективності взаємодії між владою і громадськістю в умовах децентралізації як системи двосторонніх інформаційних потоків, що відбувається на засадах політкоректної комунікативної поведінки та інструментах демократичної участі та передбачає моніторинг узгодженості комунікативних інтенцій, симетричність взаємодії, забезпечення адресної відповідності інформації потребам цільових груп, прозорість та чіткість викладу інформації;

– науково-методичні засади формування комунікативної політкоректної компетентності в системі підготовки магістрів зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», що передбачають впровадження навчальної дисципліни «Політична коректність у практиці публічного управління» як інструмента системного набуття відповідних умінь, попередження та розв'язання конфліктів у публічній комунікації, посилення практико-

орієнтованої комунікативної підготовки через моделювання реальних управлінських ситуацій, аналіз публічних промов/текстів, створення власних політкоректних текстів, застосування комунікативних та навчально-мовленнєвих вправ;

набуло подальшого розвитку:

– понятійно-категорійний апарат науки державного управління шляхом уточнення понять «дискурс», «поняття-замінник», «політкоректність», «політкоректна мова», «публічна комунікація», «публічно-адміністративний дискурс», «публічне управління», «ідеологія політичної коректності», «політкоректна компетентність», «комунікація», «комунікативна взаємодія», «комунікативна політкоректна компетентність»;

– комунікативно-дискурсивний підхід до аналізу політичної коректності в публічному управлінні як складної комунікативно-управлінської функції реалізації публічно-владних управлінських відносин в інтересах широких мас населення, який передбачає поєднання нормативно-етичної та інструментальної (впливової) природи мовлення публічної влади та позиціонує політкоректність як індикатор якості публічної комунікації, моніторинг якого покликаний забезпечувати її гармонізаційну та партнерську спрямованість у взаємодії «влада – громадськість»;

– історико-еволюційний підхід до розуміння феномену політичної коректності як еволюції ідей коректності/терпимості/толерантності: від античних норм етичної комунікації – через середньовічну віротерпимість – до сучасної політкоректності як системи мовних і морально-етичних стандартів та мовленнєвої стратегії, що включає сукупність політичних і організаційних методів та інструментів, та використовується публічною владою для вдосконалення суспільної комунікації й досягнення управлінських цілей;

– наукові положення щодо імплементації в українські реалії досвіду формування управлінської культури та мовної політики західноєвропейського публічного управління, що передбачають упровадження системи мовленнєвих стратегій гармонізації комунікації, спрямованих на підвищення довіри до публічних інституцій, зниження конфліктогенності суспільних комунікацій та формування інклюзивного публічного простору на засадах недискримінації, поваги до гідності людини, толерантності й соціальної згуртованості.

– концептуалізація розуміння «комунікативної політкоректної компетентності» публічного управлінця як складової комунікативної компетентності, що набувається у процесі навчання та практичного досвіду і відображає рівень сформованості професійно-особистісної якості, яка засвідчує наявність достатньо розвинених професійних, морально-етичних і мовно-поведінкових навичок, мовно-ціннісних орієнтацій, а також емпатії, толерантності та самоконтролю емоцій.

– дослідження евфемізації як ключової ланки мовного впливу влади на масову свідомість у процесі публічної комунікації шляхом систематизації функціонально-рольового потенціалу політкоректних слів-замінників у публічно-управлінському дискурсі, уточнивши їх подвійний ефект: (а) соціально-регулятивний і контактно-встановлювальний (запобігання

дискримінації, забезпечення комунікативного комфорту, підтримка етичних норм) та (б) камуфлювально-маніпулятивний (вуалізація небажаної інформації, зміна оціночних рамок сприйняття подій).

– положення механізму непрямої номінації запровадження політкоректної мови в публічній комунікації як мовно-управлінської технології використання слів-замінників (евфемізмів) для переозначення соціально чутливих, конфліктогенних або табуйованих явищ, що створює платформу для досягнення комунікативного компромісу, зниження негативних реакцій адресата та формування суспільно прийнятних оцінок управлінських рішень у різних сферах публічного управління.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи є результатом особистих наукових досліджень автора з обґрунтування теоретико-методологічних положень та розробки практичних рекомендацій щодо механізмів політичної коректності в публічному управлінні.

Усі наукові результати, що викладені в дисертаційній роботі та виносяться на захист, одержані самостійно.

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження.

Основні теоретичні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи мають практичне спрямування та забезпечують методичне та практичне підґрунтя щодо запровадження політичної коректності в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Результати дослідження були використані у роботі: Миколаївської обласної ради, зокрема, в положеннях про постійні комісії, окремих рішеннях, розпорядженнях, що стосуються інформаційної політики, взаємодії з громадськістю, медіа та внутрішньої комунікації. За напрямом дисертаційного дослідження обласною радою реалізуються: забезпечення недискримінаційної мови та управлінських практик; підвищення довіри громадян до органів місцевого самоврядування; гармонізація державної комунікації з міжнародними стандартами прав людини; розвиток інклюзивної управлінської культури (довідка впровадження № 42-16/05-26 від 22.01.2026 р.); в роботі Кривоозерської селищної ради Первомайського району, Миколаївської області: публічних виступах і заявах; офіційних документах, рішеннях, повідомленнях; роботі з громадянами та вразливими групами; комунікації в соціальних мережах та медіа; діяльності прес-служби і керівників структурних підрозділів виконавчого комітету (довідка впровадження № 03-01/24-65 від 20.01.2026 р.); в роботі комунальної установи Миколаївської міської ради «Центр енергоефективності м. Миколаєва» через впровадження «Методичних рекомендацій щодо запровадження політичної коректності в діяльності органів місцевого самоврядування Миколаївської області в умовах воєнного стану» (довідка впровадження №3/327 від 03.02.2026).

Теоретичні положення та практичні рекомендації, які обґрунтовано в дисертаційній роботі, впроваджені в навчальний процес у ході підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» та «магістр» за напрямом «Публічне управління та адміністрування» денної та заочної форми

навчання при викладанні навчальних дисциплін «Публічна служба», «Правові засади публічної служби», «Публічна політика», «Вступ до спеціальності» у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили. Використані в межах комплексного наукового проекту прикладного дослідження, що виконувався викладачами кафедри публічного управління та адміністрування ЧНУ ім. Петра Могили: «Трансформація публічного управління та адміністрування в умовах євроінтеграції: політико-правові, історичні та регіональні аспекти» (державний реєстраційний номер 0122U201630) при розробці підходів до реалізації доктрини політичної коректності в публічному управлінні (довідка впровадження № 5 від 16.01.2026 р.).

Оцінка оформлення дисертації та змісту анотації. Дисертація та анотація оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст дисертаційної роботи логічний, мова викладення зрозуміла, виклад матеріалу послідовний і розкритий достатньою мірою.

Результати дослідження опубліковано в 22-х працях, 8 статтях у наукових вітчизняних фахових виданнях категорія Б (4 статті співавторстві, 4 одноосібно); 14-і опублікованих працях у виданнях апробаційного характеру.

Ознайомлення з текстом анотації дає змогу констатувати, що її зміст повною мірою відображає основні положення та висновки дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно зробити певні зауваження та вказати на окремі положення роботи, що викликають дискусію:

1. В першому розділі (підрозділ 1.1. «Концептуально-теоретичні засади дослідження політичної коректності в публічному управлінні» дисертантка визначає основні проблеми (концептуальна невизначеність, міждисциплінарність, неоднозначні ціннісно-ідеологічні оцінки, нормативно-правова неврегульованість тощо), що виникають під час вивчення концептуально-теоретичних засад дослідження політичної коректності в публічному управлінні.

Водночас, враховуючи важливість проблематики, доцільно було представити основні проблеми дослідження політичної коректності в публічному управлінні у вигляді таблиці (проблема – зміст проблеми – наслідки для дослідження).

2. В контексті даного дослідження авторка наголошує, що в світі не існує однозначного ставлення до терміну «політкоректність». Крім того, сам термін багатьма дослідниками вважається не зовсім вдалим, тому що поняття «політична» характеризує сферу діяльності, пов'язану з політичними відносинами, а поняття «коректність» визначає ввічливе відношення, а також чемність, терпимість, толерантність, повагу до інших.

Потребує конкретизації, чому існує неоднозначне ставлення до поняття «політкоректність» в науковому публічному дискурсі?

3. В дисертаційному дослідженні авторкою аналізуються інструменти реалізації політичної коректності в публічному управлінні, які, на нашу думку, краще представити у вигляді таблиці (інструмент – його характеристика).

Водночас, висловлені зауваження та пропозиції мають дискусійний характер і не знижують загальної високої оцінки результатів дослідження.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Євтушенко Наталії Олександрівни на тему «Механізми реалізації доктрини політичної коректності в публічному управлінні» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Дисертація виконана на достатньо високому теоретичному рівні, розділи дисертації пов'язані між собою структурно і змістовно, висновки роботи є достатньою мірою аргументованими і доказовими. Рівень проведеного дослідження та його практична спрямованість свідчать про наукову зрілість здобувача.

Важливість одержаних дисертантом наукових результатів, їх практична цінність у сукупності становлять необхідні підстави для твердження про те, що представлена дисертаційна робота Євтушенко Наталії Олександрівни «Механізми реалізації доктрини політичної коректності в публічному управлінні» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 341 від 21.03.2022 р.), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри управління та адміністрування
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»,

Халецький А. В.

ВІДПИС
Халецького А.В.
ЗАСВІДЧУЮ

ЗАВІРЯНЕЦЬ
ЖЕЛЮБІЙ О.І.
06.04.2016 РІК